

Zandvoort, meer dan strand alleen

Het historisch station van Zandvoort: een monument

De ontwikkeling van de Nederlandse kuststrook staat volop in de aandacht. De kustgemeenten bereiden zich voor op de volgende eeuw. Met het oog op de toekomst worden structuurschetsen, masterplannen en toeristische plannen ontwikkeld. Dat gaat niet altijd over rozen. Een kijkje achter de schermen van de 'arena' Zandvoort.

M.W.E. STORM*

Met 16.000 bewoners, twee toegangswegen, een fietspad naar Noordwijk en als navelstreng de treinverbinding naar Haarlem, Amsterdam en de rest van Nederland, is Zandvoort tegelijkertijd een zelfstandige gemeente en badplaats van Amsterdam en de omliggende regio. Veelvuldig delen Zandvoorters hun woonplaats met vele bezoekers, met alle voordelen maar soms ook nadelen van dien. Dagrecreatieplaats, toeristencentrum, vakantieplaats: het beeld van Zandvoort staat op het netvlies van velen. En zo heeft ook bijna iedereen uit de regio wel een mening over Zandvoort. De belangen van de woonplaats en de belangen van de badplaats vormen al decennialang een onderwerp van discussie in Zandvoort. Of het nu gaat om verkeersstromen, piekbezoek met overlast en herrie, parkeerbeleid, wel of niet investeren,

mogelijkheden voor het winterseizoen, behoud van Zandvoorts cultuur en bebouwing, alles is goed voor vele en intensieve debatten.

DORP

In wezen blijft Zandvoort wat het van oorsprong altijd is geweest: een dorp omringd door duingebied en zee. Omdat de bebouwing op de binnenduinstrand na de oorlog sterk doorgroeide, bleef er een groot contrast met de vooruitgeschoven bebouwing van Zandvoort. In de beleving heeft Zandvoort een zelfstandige ligging, om er te komen moet eerst het open duingebied worden doorkruist. Alle duinterreinen zijn nu in beheer als waterwin- en natuurgebieden. Met de aanwijzing van de minister van (toen nog) VRO in 1975 om de omvang van 'het woongebied met stedelijke bebouwing' te beperken tot de huidige grenzen, is de maat van het jasje van Zandvoort definitief vastgelegd. De groeiplannen van de jaren zestig en zeventig van auto-rondwegen door de duinen en nieuwe woningplannen waren definitief van de baan. Alles wat te veranderen en aan te passen is, moet binnen de bebouwingscontouren gebeuren. Aandacht voor de bebouwde kom zou ook zonder ministeriële aanwijzing belangrijk zijn, het kreeg vanaf 1975 in Zandvoort echter de uitsluitende aandacht.

Zandvoort worstelt al vele jaren met de vraag wat voor soort plaats het wil zijn. Voor de badplaats komt deze worsteling sterk voort uit het terugverlangen naar de vooroorlogse situatie, toen Zandvoort zowel een vissersdorp was als een badplaats met een duidelijke stedelijke badcultuur van hotelleven, zomerwoningen en podiumkunsten. In de kustzone is hier niets

meer van over; in de Tweede Wereldoorlog moest op last van de Duitsers alle bebouwing aan de kust worden afgebroken voor de *Atlantik-wall*. In de jaren na de oorlog was er na de eerste wederopbouw die perfect aansloot bij de resten van het oude dorp, weinig aandacht voor behoud van historische gebouwen.

De zeereep is opnieuw bebouwd zonder van een duidelijke visie uit te gaan. Er bestond wel een wederopbouwplan van ir. G. Friedhoff, met een specifieke badpaatsfunctie ten noorden van het station, zonder autoverkeer langs de zee, en een groot zomercentrum vlak bij het station als een concentratiepunt van badleven met voorzieningen als badhotels, pensions, winkels, een levendige verblijfsarena met een goede integratie van plein en strand. Badleven en woonplaats waren daarmee ruimtelijk gescheiden. Vlak bij het dorp zou nog een badcentrum komen op de plaats waar nu het casino staat. De zuidboulevard zou een aantrekkelijk woongebied worden met villabebouwing. Dit is als enige element ook uitgevoerd met de kwaliteit die het wederopbouwplan voor ogen had.

MOOI-WEER-BEZOEK

De geleidelijk uitgevoerde kustbebouwing had niets van de visie en het totaalbeeld van Friedhoff. Niet de hotels en de vakantieappartementen maar woongebouwen kwamen in de kaalgeslagen kuststrook. Op recreatief gebied zette massatoerisme de toon. Zandvoort stelde zich in op autobezzoek en dagbezoek per trein, openlucht-recreatie op strand en in de duinen werd belangrijk. Elk zomerseizoen worden 38 strandpaviljoens opgetrokken om de gasten te ontvangen. Niet de badplaats, maar het strand werd het zwaartepunt van het badleven. Piekbezoek bij mooi weer ging het jaarbeeld bepalen. Het verblijfstoerisme van vooral Duitsers en Nederlanders richtte zich op goedkope verblijf, de campings, pensions en bungalows. Het recreatiepatroon was vergeleken met periode van vooroorlogse badcultuur sterk ontstedelijkt. Geen concerten en diners, amusement, langdurig verblijf in hotel of vakantievilla meer, maar 'mooi-weer-bezoekje' gericht op snel vervoer en buitenlucht. Nieuwe strandafgangen en parkeerplaatsen ontstonden in het kustbeeld van Nederland en ook Zandvoort ging zich hieraan aanpassen.

Met de aanwijzing van de minister kwamen in deze periode ook nieuwe gedachten op over beheer van monumenten, inrichting van openbare ruimte, natuurbeleving en veranderende wensen rond vrijetijdsbesteding. Samen met een teruglopend bezoek van Duitsers in de jaren negentig, een verhevigde concurrentie voor de Nederlandse kust van andere bestemmingen en een verouderde inrichting van Zandvoorts boulevardgebied, stond het gemeentebestuur de laatste jaren voor de keuze hoe de toekomst aan te pakken. Uitgangspunten waren er voldoende, Zandvoort kan een breed pakket bieden en heeft de laatste tien jaar ook nieuwe zaken toegevoegd. Een kleinschalig dorp, bijzondere architectuur langs de oude trambaan met fraaie waranda-woningen, een gemeentelijke organisatie en bedrijfsleven die goed is toegerust op het ontvangen van veel gasten en het onderhouden van straten en stranden, een uitgebreid horeca-bestand, nieuwe hotels, een groot bungalowpark, en een opgeknapt circuit. Een station dat is voorgedragen voor de rijkslijst van monumenten en dat reizigers pal op het strand brengt. En bovenal: het strand, de zee, de duinen, de frisse lucht.

De kernpunten in de discussie zijn: hoe kunnen we de producten van Zandvoort beter inzetten, waar is behoefte aan en waar zullen we ons op richten? Meer bezoek buiten de zomerperiode trekken, hoe doe je dit? Wat zijn de voorwaarden, wat moeten we investeren, willen we wel? 'Zandvoort, méér dan strand alleen' zeiden de ondernemers. "Is er wel meer buiten de zomer?" vragen bewoners en belangrijker nog "willen we wel meer en leveren investeringen wat op?".

TEGENSTELLINGEN

In de discussie over Zandvoort-woonplaats en Zandvoort-badplaats konden tegenstellingen begin jaren negentig fors oplopen. Voor bijdragen aan de vernieuwing van Zandvoort verlangde de provincie Noord-Holland een duidelijke visie op de toekomst van Zandvoort. De gemeenteraad besloot eind 1990 een structuurschets op te stellen. Het verschijnen van de schets *Zandvoort zet je troeven in* bracht waardering, maar vooral ook commotie. De voorstellen voor een radicale vernieuwing van de middenboulevard bij het centrum met daarin een overdekt winkelcentrum haalden het niet in de raad: te ingrijpend, financieel te riskant, te veel bezwaren bij bewoners. Ook een aanpak om het verkeer naar het strand te dirigeren lang de wegen aan de rand van het dorp werden begeleid met veel protest en geleidelijk politiek steeds minder gedragen. Woonbestemmingen aan de boulevard maken veranderingen moeilijk en kwetsbaar. Electoraal hebben bewoners invloed en dit werkt door in verkiezingsuitslagen. De aanpak die Friedhoff in de jaren veertig voorstond van het scheiden

van recreatie en toerisme, kreeg in de structuurschets van 1992 een uitwerking van het voorkomen van een uitwaaiing van toerisme over grote delen van Zandvoort door nieuwe toeristische elementen te concentreren in de middenboulevardzone. Voor grote delen van Zandvoort ging dit op, maar het stond haaks op gevestigde belangen van bewoners die vasthielden aan rust en uitzicht op zee. Niet te commercieel denken en niet de balans met de woonfunctie verstoren, waren kernpunten in de discussie.

Op andere punten kwam er wel iets op gang: de inrichting van het centrum, een duidelijker monumentenbeleid, en het zoveel mogelijk bewaren van het woongenot van de bewoners. De herinrichtingsplannen voor het centrum, deels autovrij en met mooie materialen en speciaal voor Zandvoort ontworpen lantaarns en zit-elementen gebaseerd op kustsymbolen als schelpen, zijn hier het gevolg van. In september 1997 is met de uitvoering begonnen. Het historisch denken nam een grote vlucht. Het Genootschap Oud Zandvoort, dat over het cultureel erfgoed waakt, heeft een groeiende aanhang.

Het spanningsveld tussen recreatie en woongemeenschap

Dit alles moet worden verbonden met een toekomst die economisch gezien alleen bij toerisme ligt. Met 16.000 inwoners, waarvan 10.000 tussen 15 en 64 jaar en 4.220 arbeidsplaatsen heeft Zandvoort een slechte woon-werkbalans. In 1995 besteedden verblijfstoeristen en dagbezoekers in Zandvoort 321 miljoen gulden, dit betekent minstens 2200 arbeidsplaatsen direct door toerisme. Daarnaast zijn er de indirecte gevolgen voor toelieferingen van goederen en diensten. Toerisme is de enige stuwende bedrijfstak in Zandvoort. Het zorgt ook dat er voor de bewoners een veel hoger voorzieningenniveau is dan door alleen de woonplaats te dragen is. Tegenstellingen overbruggen en met elan naar

de toekomst koersen is nu de belangrijkste taak in Zandvoort. Een nieuwe structuurschets is in 1996 wel door de raad aangenomen en op uitgangspunten breed besproken op diverse buurtavonden in geheel Zandvoort. Grote nadruk op kwaliteit van wonen, op geleidelijke ontwikkeling van het boulevardgebied door allereerst op enkele knooppunten met nieuwe plannen te komen (bij het Palacehotel en op het Badhuisplein), geleidelijke aanpak van de verkeersproblemen door samen met de verkeerregio Haarlem/IJmond te werken aan het project 'Stranden zonder te stranden' zijn enkele hoofdelementen. Het eigen gezicht van de badplaats, de oude kern met de overblijfselen van het vissersdorp wordt gekoesterd. Looproutes en flaneergebieden krijgen een goed inrichting.

De voornemens zijn er, de uitwerking en uitvoering van de plannen begint nu. Dit gaat niet zonder horten en stoten. Nog steeds is Zandvoort een arena. Een bewonersparkeerbeleid heeft het afgelopen zomer niet gehaald: een referendum zette het stop. De ontwikkeling naar een moderne badplaats, een inhaalslag ten opzichte van de concurrenten, moet nog worden gemaakt. Maar de ondernemers hebben zich sinds 1996 verenigd in een platform. Dit platform werkt nu samen met de gemeente aan een toeristische visie en een uitwerkingsplan. Zandvoort als jaarrondbadplaats is daarbij de inzet. De bestaande producten worden beter aan elkaar gekoppeld, nieuwe elementen worden toegevoegd. Gastheerschap en kwaliteit staan centraal. Maar bovenal: het draagvlak voor geleidelijke veranderingen wordt breed uitgetest. Strijd zal blijven, de basiskoers is nu echter uitgezet. Bewoners, ondernemers en gemeente vormen samen de uitstraling van Zandvoort. Het Toeristisch Ontwikkelingskader Zandvoort komt in november 1997 in de raad. Volgend jaar moeten het uitwerkingsplan en het actieplan er zijn.

Bronnen:

Met Zicht op Zee; tweehonderd jaar bouwen aan badplaatsen in Nederland, België en Duitsland, J. Berndsen, P. Saal, F. Spangenberg, Staatsuitgeverij.

Waar het land ophoudt.... Special over de kust van Nederland, Intermediair nr. 17 1997.

Structuurschets 'Zandvoort woonplaats en moderne badplaats met een historische kern', Gemeente Zandvoort, november 1996.

Zee van cultuur; Actieplan kwaliteitsverbetering toeristisch product Kust en Cultuur/steden, NBT, 1997.

Toeristisch ontwikkelingskader Zandvoort, de visie en grote lijn, Stuurgroep Toeristisch Ontwikkeling Zandvoort, november 1997.

Terreinen als beeldbepalende blikvanger, een benadering ter versterking van beeldkwaliteit en economisch belang, Stipconsult, maart 1997.

*M.W.E. Storm is coördinator toeristisch beleid van de gemeente Zandvoort